

*Ярошенко Т.С., Яценко А.В.
студенти магістратури
юридичного факультету
Національного авіаційного університету (Київ).
Науковий керівник: асистент кафедри
теорії та історії держави і права НАУ
Шапенко Л.О.*

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА КОСМІЧНІ ОБ'ЄКТИ

Міжнародне космічне право є відносно молодого галуззю права, що перебуває у процесі динамічного розвитку. Основними нормативно-правовими документами, що регулюють діяльність в космічній сфері, зокрема питання щодо статусу космічних об'єктів є Договір про космос 1967 року та Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах 1979 р. Проте станом на сьогодні внаслідок недостатньої чіткості положень міжнародного права досі існують певні прогалини в праві з приводу права власності на космічні об'єкти, які викликають непорозуміння та конфлікти між державами.

Разом з підписанням Договору про космос (офіційна назва: Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла) від 27 січня 1967 року, держави-учасниці проголосили космічний простір, а саме Місяць і інші космічні тіла, надбанням всього людства, визнали його демілітаризованою зоною, а також таким, що не підлягає національному присвоєнню у будь-який спосіб [1]. Таким чином, космічний простір за міжнародним правом підпадає під категорію «міжнародних територій», на яку не поширюється суверенітет держав.

У статтями II, III Договору про космос встановлено, що ніяка ділянка космічного простору, включно з небесними тілами, не підлягає національному привласненню ні шляхом проголошення на них суверенітету, ні шляхом використання або окупації, ні будь-якими іншими способами, а дослідження космічного простору слід проводити відповідно до норм міжнародного права, включаючи Статут ООН [1]. Отже, космічні об'єкти природного походження не можуть бути об'єктами права власності, і всі зазіхання на це є нікчемними. Проте є право першовідкривача та першоосвоювача.

Яскравим прикладом прогалини у міжнародному космічному праві на практиці є таке явище, як купівля-продаж земельних ділянок на Місяці та інших небесних тілах [3]. Особи, що заявили про право власності на ці ділянки, вважають основним своїм правовим підґрунтям Договір про космос, де зазначено про заборону національного привласнення космічного простору та небесних тіл. Проте, за їх словами, відсутня заборона на володіння зірками і планетами приватними особами.

З огляду на це, варто відзначити, що існує вузьке та широке тлумачення принципу «не привласнення» космічних об'єктів. Прихильники вузького тлумачення вважають, що Договір про космос забороняє тільки національне привласнення космічних об'єктів, а тому можливе індивідуальне привласнення чи придбання приватними об'єднаннями чи міжнародними організаціями. Юристи, що підтримують широке тлумачення «не привласнення» космічних об'єктів, стверджують, що термін «національне» включає як державне, так і

будь-яке інше привласнення, включаючи приватне, оскільки привласнюючи об'єкт, особа використовує національне законодавство і поширює дію внутрішньодержавних правових норм на космічний простір та небесні тіла.

Згідно з положенням статті I Договору про космос, принцип свободи дослідження та використання космічного простору, де наголошено, що дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, здійснюються на благо і в інтересах всіх країн, на основі рівності і згідно з міжнародним правом, при вільному доступі у всі райони небесних тіл, а також є надбанням всього людства. Тобто, будь-яке привласнення космічного простору та небесних тіл може перешкодити дослідженню космосу, унеможливити доступ до нього і його використання іншими суб'єктами.

Існують також прихильники позиції щодо надання космічному простору та небесним тілам статусу *res extra commercium* (речей, вилучених з обороту), які не підлягають привласненню, а отже, знаходяться у загальному користуванні, а не у спільній власності [4, с. 1015].

Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах 1979 року в частині 3 статті 11 закріплює положення про те, що поверхня або надра Місяця, а також ділянки його поверхні або надр або природні ресурси там, де вони знаходяться, не можуть бути власністю якоїсь держави, міжнародної міжурядової або неурядової організації, національної організації або неурядової установи або будь-якої фізичної особи.

Таким чином, питання права власності на космічні об'єкти є наразі надзвичайно актуальними. Різні тлумачення однієї і тієї самої правової норми та правові колізії потребують врегулювання. Зокрема, ліквідація даної прогалини можлива лише шляхом створення та прийняття нового міжнародно-правового акту, але фундаментальною базою мають бути вже існуючі положення та міжнародна правова практика.

Список використаних джерел

1. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню та використанню космічного простору, включаючи Місяць і інші небесні тіла від 27 січня 1967 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_480 (дата звернення: 20.10.2019).
2. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_482 (дата звернення: 20.10.2019).
3. Держави. Юрисдикція. URL: <http://pravodom.com/mzhnarodne/20/361-derzhavi-yurisdiksiya> (дата звернення: 20.10.2019).
4. Толічов В.О. Право власності на космічні об'єкти: теоретичні і практичні аспекти. Молодий вчений. 2017. № 11 (51). С. 1014–1017.